

Міністерство освіти і науки України
Відокремлений структурний підрозділ
«Ужгородський торговельно-економічний фаховий коледж
Державного торговельно-економічного університету»

Циклова комісія фінансово-облікових дисциплін

ЗАТВЕРДЖЕНО

педагогічною радою ВСП «УТЕФК ДТЕУ»
(протокол № 1 від «31» 08 2023 р.)

Директор **Сергій ВОЛОЩУК**

ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ

ПРОГРАМА

Ужгород 2023

Автори: Катерина ІНДУС, кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів
УТЕІ ДТЕУ, спеціаліст вищої категорії.

Валерія СМОЧКО, к.е.н., спеціаліст вищої категорії, викладач-методист.

Рецензенти: Еріка ЮГАС, доцент, к.е.н., кафедри фінансів, обліку та
оподаткування УТЕІ ДТЕУ.

Програму розглянуто і затверджено на засіданні циклової комісії фінансово-
облікових дисциплін “ 30 ” серпня 2023 року, протокол № 1

Голова циклової комісії Валерія СМОЧКО

Розглянуто та схвалено на засіданні робочої групи з розробки, розвитку освітньо-
професійної програми та випуску фахівців за нею

Протокол № 1 від 30.08.2023р.

Керівник групи: Ганна ДАНКО

ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ

ПРОГРАМА

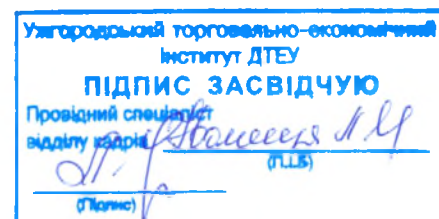
РЕЦЕНЗІЯ

на програму навчальної дисципліни «Економіка» (Економічна теорія)
для підготовки фахового молодшого бакалавра
Укладач: спеціаліст вищої категорії,
доцент, кандидат економічних наук Катерина ІНДУС

Навчальна дисципліна «Економіка (Економічна теорія)» є обов'язковою компонентою освітньо-професійної програми «Товарознавство і логістична діяльність» спеціальності 076 «Підприємництво та торгівля». Програма складена відповідно до навчального плану ВСП «УТЕФК ДТЕУ» та освітньо-професійної програми фахового молодшого бакалавра зі спеціальності 076 «Підприємництво та торгівля».

Основною метою програми є надання фахівцям сучасного економічного мислення, теоретичних знань та практичних навичок зі збирання, обробки та зберігання економічної інформації, аналізу та синтезу систем, які потрібні для вирішення завдань предметної області діяльності. Структура програми передбачає оволодіння базовими знаннями та практичними навичками для вирішення складних спеціалізованих задач та практичних проблем у економічній сфері, які характеризуються складністю та невизначеністю умов, що потребує застосування теорії та методів економічної науки. Програмні компетенції, визначені для даної освітньо-професійної програми, відповідають завданням та практичним проблемам, які повинні бути вирішені бакалаврами у майбутній професійній діяльності. Спеціальні компетенції дають змогу використовувати сучасний інструментарій та технології, аналітичні методи та методи моделювання для аналізу основних тенденцій у зовнішньому середовищі.

Рецензент:
доцент, к.е.н., кафедри фінансів,
обліку та оподаткування
УТЕІ ДТЕУ

Еріка ЮГАС

Пояснювальна записка

Навчальна програма дисципліни «Економічна теорія» призначена для здобувачів фахової передвищої освіти, освітньо-професійного ступеня «фаховий молодший бакалавр» денної та заочної форми навчання галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 076 «Підприємництво та торгівля», освітньо-професійна програма «Товарознавство і логістична діяльність».

Програму розроблено відповідно до Стандарту фахової передвищої освіти за спеціальністю 076 «Підприємництво та торгівля» та освітньо-професійною програмою «Товарознавство і логістична діяльність» підготовки фахових молодших бакалаврів у ВСП «УТЕФК ДТЕУ»

Програма складається з таких розділів:

1. Мета, завдання та предмет дисципліни.
2. Результати вивчення дисципліни.
3. Зміст дисципліни.
4. Список рекомендованих джерел.

1. МЕТА, ЗАВДАННЯ ТА ПРЕДМЕТ ДИСЦИПЛІНИ

Метою вивчення дисципліни «Економічна теорія» є надання фундаментальних теоретичних знань про економічну систему суспільства, закони її функціонування і розвитку, для розуміння чинників зародження, утвердження і напрямів розвитку сучасних соціально-економічних систем, їх спроможності більш повно задовольняти потреби людей.

Основними *завданнями* вивчення дисципліни «Економічна теорія» є:

- 1) Вивчення основних засад теорії економічного розвитку суспільства (дослідження основних етапів становлення економічної теорії як науки, пізнання економічної теорії як науки, її предмету, методів та функцій);
- 2) Розкриття основного змісту сучасних шкіл економічної теорії;
- 3) Засвоєння фундаментальних знань про економічне життя суспільства, а саме: основних економічних категорій, законів, закономірностей, тенденцій.
- 4) Характеристика основних рис та особливостей розвитку перехідних економік.
- 5) Формування навичок самостійної роботи при виконанні практичних завдань.

Предметом вивчення дисципліни є економічні категорії, економічні закони, закономірності розвитку економічних систем, дії людей, спрямовані на ефективне господарювання за умов обмежених економічних і природних ресурсів, особливості ринкових перетворень економіки України, сучасні процеси глобалізації економічного життя суспільства.

2. РЕЗУЛЬТАТИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Дисципліна «Економічна теорія», як обов'язкова компонента освітньо-професійної програми, забезпечує оволодіння здобувачами освіти загальними та спеціальними компетентностями і досягнення ними програмних результатів навчання за відповідною освітньо-професійною програмою:

Товарознавство і логістична діяльність (ОС фаховий молодший бакалавр)

Номер в освітньо-професійній програмі	Зміст компетентності	Номер теми, що розкриває зміст компетентності
<i>Загальні компетентності за освітньо-професійною програмою</i>		
ЗК 6	Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.	1-12
ЗК 7	Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.	1-12
<i>Спеціальні компетентності освітньо-професійною програмою</i>		
СК 2	Здатність обирати та використовувати відповідні методи, інструментарій для обґрунтування рішень щодо діяльності підприємства.	1-12
<i>Результати навчання за освітньо-професійною програмою</i>		
РН 2	Застосовувати знання, розуміння закономірностей та сучасних досягнень у підприємницькій, торговельній, біржовій діяльності із професійною метою.	1-12
РН 7	Застосовувати всебічні спеціалізовані емпіричні й теоретичні знання у сфері підприємництва, торгівлі, біржової діяльності для подальшого використання у практичній діяльності.	1-12

4. ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ.

Розділ 1. Предмет, метод і функції економічної теорії.

Зародження економічних знань. Становлення і основні етапи розвитку економічної теорії як науки. Класична політична економія. Сучасні напрямки, школи і течії економічної теорії. Розвиток економічної думки в Україні. Предмет економічної теорії.

Економічні категорії, закони і принципи. Методологічні аспекти механізму дії і використання економічних законів людьми.

Функції економічної теорії. Основні методи пізнання соціально-економічних процесів. Мікроекономічний та макроекономічний рівні досліджень. Методи аналізу та синтезу. Методи індукції і дедукції.

Список рекомендованих джерел

Основний: 11,12,13,14,15,16,18,19,20,21

Додатковий: 23, 24,

Інтернет-джерела: 30, 31, 32

Розділ 2. Економічні потреби суспільства. Економічні інтереси

Виробництво як визначальний фактор потреб суспільства та їх розвитку.

Суперечність між суспільними потребами і економічними ресурсами суспільства.

Економічні потреби суспільства, їх суть і структура. Корисність продукту. Економічний закон зростання потреб. Формування потреб.

Економічні інтереси, їх сутність та суб'єкти. Взаємозв'язок інтересів і потреб.

Економічні потреби та інтереси – рушійна сила соціально-економічного розвитку.

Список рекомендованих джерел

Основний: 11,12,13,15,16,18,20

Додатковий: 24, 25

Інтернет-джерела: 28,30

Розділ 3. Економічна система суспільства. Власність у системі економічних відносин

Формаційний та цивілізаційний підходи до процесів суспільного розвитку. Об'єктивні основи розвитку людської цивілізації.

Економічна система, її сутність та структурні елементи. Продуктивні сили як матеріальна основа економічної системи. Типи і еволюція економічних систем.

Власність як економічна категорія. Місце та роль власності: економічній системі. Власність та право власності. Суб'єкти та об'єкти власності.

Види і форми власності та форми господарювання.

Місце і роль людини в економічній системі

Список рекомендованих джерел

Основний: 11,12,13,14,18,20

Додатковий: 24,25

Інтернет-джерела: 27,28

Розділ 4. Форми організації суспільного виробництва та їх еволюція

Виробництво як основа життя та розвитку суспільства. Суспільне виробництво і відтворення.

Зміст і структура виробництва. Матеріальне і нематеріальне виробництво.

Основні фактори суспільного виробництва та їх взаємозв'язок. Виробнича функція. Крива виробничих можливостей.

Ефективність виробництва та її економічні та соціальної показники.

Загальні форми організації суспільного виробництва: натуральне і товарне, їх суть та основні риси.

Умови виникнення товарного виробництва. Проста і розвинені форми товарного виробництва, їх спільні риси та відмінності. Товарне виробництво як

основа ринкової економіки та його роль в економічному розвитку суспільства. Економічні та неекономічні блага. Товар як фундаментальна категорія товарного виробництва. Вартість, споживна вартість цінність товару. Альтернативні теорії формування вартості товарів та послуг. Закон вартості, його сутність та функції.

Список рекомендованих джерел

Основний: 11,12,13,16,18,20

Додатковий: 24,25

Інтернет-джерела: 27,28

Розділ 5. Теорія грошей

Гроші як розвинута форма товарних відносин. Концепції виникнення грошей. Специфіка вартості грошей.

Функції грошей та їх еволюція. Гроші та ціна.

Грошовий обіг і його закони. Грошова маса, її структура та агреговані показники. Грошовий ринок. Пропозиція та попит на гроші. Рівновага грошової та товарної мас. Модель І.Фішера.

Грошова система, її основні елементи та типи. Еволюція грошових систем. Види та природа сучасних грошей. Створення грошової системи в Україні.

Суть, причини та види інфляції. Стагфляція. Соціально-економічні наслідки інфляції. Антиінфляційна державна політика.

Список рекомендованих джерел

Основний: 11,12,14,16,18,19,20

Додатковий: 23,24

Інтернет-джерела: 27,28,29,30

Розділ 6. Ринкова економіка: суть, функції і структура

Теоретичні засади становлення ринкових відносин. Об'єктивні передумови виникнення ринку. Типи ринків.

Сучасний ринок, його сутність, види і структура. Соціально-економічні фактори і основні структурні елементи товарного ринку. Ринки предметів споживання і послуг, засобів виробництва, науково-технічних розробок та інформації. Фінансово-кредитний та валютний ринки. Ринок праці.

Функції ринку. Ринок як сигнальна кон'юнктурно-економічна система. Основні суб'єкти ринкової економіки. Домогосподарства і сім'я як суб'єкти ринкової економіки, їх цілі, функції та проблеми. Інфраструктура ринку, її роль та значення. Капітал сфери обігу. Торговельний капітал. Витрати обігу. Торговельний прибуток і його норма.

Генезис, природа і джерела позичкового капіталу. Позичковий капітал, позичковий процент. Цінні папери акціонерні товариства. Роль ринкової інфраструктури в регулюванні економічних процесів.

Список рекомендованих джерел

Основний: 11,12,14,16,18,19,20

Додатковий: 23,24

Інтернет-джерела: 27,28,29,31

Розділ 7. Теорія поведінки споживача

Корисність і уподобання в економічній теорії. Чинники, що визначають поведінку споживача. Закон спадної граничної корисності. Вплив на поведінку споживача бюджетних стримувань і цін на блага. Рівновага споживача

Список рекомендованих джерел

Основний: 11,12,16,18,20

Додатковий: 22,25

Інтернет-джерела: 27,28,29

Розділ 8. Підприємство і підприємництво. Капітал як економічна категорія і фактор виробництва

Підприємства (фірми) як виробники основної маси товарів і послуг, що задовольняють потреби людини та як суб'єкти ринку. Цілі та функції підприємства. Організаційні та правові форми підприємства та їх класифікація.

Держава як суб'єкт ринкового господарства. Цілі, функції та механізми впливу держави на ринкову економіку.

Закон попиту і пропозиції. Попит і пропозиція як елементи ринку. Взаємодія попиту і пропозиції з ціною. Еластичність попиту і пропозиції.

Сутність капіталу, його матеріально-речовий зміст та соціально-економічна форма. Теорії капіталу та їх сучасне трактування.

Капітал і витрати виробництва. Концепції витрат виробництва. Види витрат виробництва та особливості їх динаміки. Прибуток (дохід) на капітал і фактори, що його визначають. Маса і норма прибутку.

Промисловий капітал та його кругообіг. Стадії кругообігу і функціональні форми промислового капіталу.

Оборот капіталу, його сутність. Співвідношення категорій кругообіг і оборот капіталу. Швидкість обороту капіталу. Основний і оборотний капітал. Час обороту капіталу та його складові частини.

Амортизація та відтворення основного капіталу. Фізичний та моральний знос основного капіталу.

Список рекомендованих джерел

Основний: 11,12,14,16,18,20

Додатковий: 22, 24

Інтернет-джерела: 27,28,29,30,32

Розділ 9. Фінансово-кредитна система

Фінанси в системі економічних відносин. Суть фінансів та їх функції. Суб'єкти та види фінансових відносин.

Фінансова система. Фінанси підприємництва. Фінанси населення. Загальнодержавні фінанси.

Сутність і структура державного бюджету. Державний бюджет та позабюджетні фонди. Місцеві бюджети.

Бюджетна та податкова системи. Сутність і структура податків.

Державні витрати та дефіцит бюджету. Джерела покриття, бюджетного дефіциту. Державний борг.

Кредитна система. Суть та функції кредиту. Основні форми кредиту. Банківський кредит. Кредитно-грошова політика в Україні.

Банківська система. Банк як економічна категорія. Структура: банківської системи та її еволюція.

Банки їх види та функції. Основні банківські операції. Банківський прибуток.

Цінні папери та їх види. Акції. Облігації. Казначейські зобов'язання та ощадні сертифікати. Ринок цінних паперів. Фондова біржа.

Список рекомендованих джерел

Основний: 11,12,13,15,18,20

Додатковий: 23, 24

Інтернет-джерела: 27,28,29,30

Розділ 10. Доходи, їх джерела та розподіл. Зайнятість і відтворення робочої сили в перехідній економіці

Сутність доходу як економічної категорії. Доходи населення, їх види та джерела формування.

Сутність та механізм розподілу доходів. Форми розподілу доходів за трудові результати та економічну діяльність. Заробітна плата: як ціна товару «робоча сила» та форма розподілу за результатами праці. Форми та системи заробітної плати.

Сімейні доходи, їх структура та використання. Номінальні та реальні доходи. Диференціація доходів та її межі. Крива Лоренца.

Соціальні аспекти економічних відносин. Рівень та якість життя населення. Прожитковий мінімум. Тіньова економіка та її вплив на соціально-економічний розвиток.

Необхідність та сутність системи соціального захисту населення. Роль держави у забезпеченні соціального захисту в умовах переходу до ринкової економіки.

Зайнятість, її суть і форми. Причини та форми безробіття.

Роль держави у регулюванні зайнятості та відтворенні робочої сили.

Список рекомендованих джерел

Основний: 11,12,13,15,16,18,19,20

Додатковий: 22 25

Інтернет-джерела: 27,28,29

Розділ 11. Тенденції розвитку сучасної економіки. Сутність процесу суспільного відтворення

Сутність і багатогранність процесу суспільного відтворення. Суспільний продукт та закономірності його розширеного відтворення.

Економічне зростання: сутність, типи і фактори. Основні моделі економічного зростання.

Фактори економічного зростання. Заощадження та нагромадження. Інвестиції – ключова ланка перетворення структури народного господарства та передумов економічного зростання.

Циклічність економічного розвитку. Основні характеристики циклів. Економічні і структурні кризи. Основні макроекономічні показники: національний обсяг виробництва, загальний рівень цін, зайнятість. Валовий національний продукт (ВНП), валовий внутрішній продукт (ВВП)

Список рекомендованих джерел

Основний: 11,12,13,14,16,18,20

Додатковий: 24, 25

Інтернет-джерела: 27,28,29,30

Розділ 12. Закономірності розвитку світового господарства. Інтернаціоналізація господарського життя і світовий ринок

Сутність, етапи становлення та основні риси світовою господарства. Сучасна структура світового господарства.

Міжнародний поділ праці та інтернаціоналізація економіки як основа формування світового господарства. Транснаціональні корпорації і розвиток міжнародних виробничих зв'язків.

Міжнародна економічна інтеграція та її організаційні форми.

Світова торгівля: сутність та структура. Всесвітній ринок товарів і послуг. Торговельний і платіжний баланс. Міжнародні кредитні відносини і механізм їх регулювання.

Зміст і структура світової валютної системи. Валютні курси. Валютні ринки.

Міграція населення і світовий ринок праці. Сутність і причини, форми і тенденції розвитку міграції робочої сили.

Проблеми інтеграції економіки України у світове господарство.

Список рекомендованих джерел

Основний: 11,12,13,14,17,18,20

Додатковий: 24, 25

Інтернет-джерела: 27,28,29,30,32

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

Нормативно-правові акти

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96; редакція від 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
2. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 №436-IV; редакція від 01.01.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>.
3. Податковий кодекс України: Закон України від 02..12.2010 №2755-VI; редакція від 22.01.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>.
4. Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності: Закон України від 06.09.2005 № 2806-IV; редакція від 26.10.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2806-15#Text>.
5. Про державне регулювання ринків капіталу та організованих товарних ринків: Закон України від 30.10.1996 р. N 448/96; редакція від 01.01.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/448/96-%D0%B2%D1%80/ed20240101#Text>.
6. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні: закон України від 22.03.2012 №4618-VI; редакція від 03.09.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17#Text>.
7. Про зайнятість населення: Закон України від 05.07.2012 № 5067-VI; URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17#Text>.
8. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.1991 № 959-XI; редакція від 31.12.2023. URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text>.
9. Про захист прав споживачів: Закон України від 12.05.1991 № 1023-XII; редакція від 19.11.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12#Text>.
10. Про національний банк України: Закон України від 20.05.1999 №679-14; редакція від 01.01.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text>.

Основний

11. Гальчинський А.С., Єщенко П.С., Палкін Ю.І. Основи економічної теорії. К.: Вища школа, 1995. 471 с.
12. Гаврилко П.П. Основи економічної теорії. Вид. центр УКТ, Ужгород, 2002.
13. Кулішов В.В., Гаврилко П.П. Основи економічних знань. Підручник для студентів вищих закладів освіти. Львів: «Магнолія Плюс», 2005.
14. Костюк В.С. Економічна теорія: Навчальний посібник. Київ, «ЦУЛ», 2009. 520 с.
15. Башнянин Г.І., Шевчук Є.С. та ін. Політична економія. Навчальний посібник. Львів: «Новий Світ-2000», 2021. 480 с.
16. Башнянин Г.І., Гаврилко П.П., Шевчук Є.С. та ін. Політична економія. Навчальний посібник, Львів, 2004
17. Климко Г.М. та ін. Основи економічної теорії: політекономічний аспект. Підручник для студ. екон. спец. вищих закладів освіти. К.: Знання-Прес, 2002. 615 с.
18. Економічна теорія. Політекономія. Підручник / За ред. В.Д. Базилевича. К.: Знання-Прес, 2007. 719 с.

- 19.Крупка М.І., Островерх П.І., Реверчук С.К. Основи економічної теорії: Підручник. К.: «Атіка», 2001. 744 с.
- 20.Мочерний С.В. Основи економічної теорії: навч. посібник/ С.В.Мочерний, О.А.Устенко.-3-тє вид., стер.- К.: Академія, 2009.- 502 с.
- 21.Чепінога В. Г. Основи економічної теорії: Навчальний посібник. К.: Видавництво Ліра-К, 2017. 240 с.

Додаткова

- 22.Варналій З.С. Мале підприємництво: основи теорії і практики. 4-те вид. К.: Знання, КОО, 2008. 302 с.
- 23.Васильченко З.М. Комерційні банки: реструктуризація та реорганізація. К.: КОНДОР, 2007. 528 с.
- 24.Економічна енциклопедія. У трьох томах. Т.1, Т. 2, Т.3. / Редколегія: С.В. Мочерний (відповід. редактор) та інші. К.: Видавничий центр «Академія», 2000, 2001, 2002. 864 с., 848 с., 952 с.
25. Корнійчук Л. Політекономія: виникнення і еволюція. *Економіка України*. №2. 2011. С.80-92.
26. Мазаракі А., Лагутін В. Ринок споживчих товарів в Україні: посткризові тенденції. *Економіка України*. №9. 2011. С. 17-26.

Інтернет-ресурси

- 27.Урядовий портал : Єдиний веб-портал органів виконавчої влади в Україні. URL: <https://www.kmu.gov.ua/>
- 28.Міністерство економіки України. URL: <https://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA>
- 29.Міністерство фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk/>
- 30.Національний Банк України. URL: <https://bank.gov.ua/>
- 31.Державна податкова служба України. URL: <https://tax.gov.ua/>
- 32.Українська Рада Бізнесу: Об'єднання бізнес-асоціацій в Україні. URL: <https://urb.org.ua/>